A KÁRPÁT-MEDENCE CIVIL TÁRSADALMÁNAK
TUDOMÁNYOS ÉS ISMERETTERJESZTŐ KÖZLEMÉNYEI
VII. SZÁM

kárpátikum
közhasznú alapítvány

NÉPI MESTERSÉGEKKEL A HELYI TERMÉKFEJLESZTÉSÉRT A TERMÉSZET- ÉS TÁRSADALOMBARÁT KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

NCA
NEMZETI CIVIL ALAPPROGRAM

2011

A KÁRPÁT-MEDENCE
CIVIL TÁRSADALMÁNAK
INFORMÁCIÓS ÉS TUDOMÁNYOS
KÖZLEMÉNYEI
VII. SZÁM

NÉPI MESTERSÉGEKKEL A HELYI
TERMÉKFEJLESZTÉSÉRT A
TERMÉSZET- ÉS TÁRSADALOMBARÁT
KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

A Nemzeti Civil Alapprogram
Nemzetközi Civil Kapcsolatok és
Európai Integráció Kollégiuma által
kiírt
a Kárpát-medencében megvalósuló
civil szervezetek közötti magyar-
magyar együttműködés, határmenti
és határokon átnyúló civil
kapcsolatok támogatására
című program információs füzete.
(Pályázat kódja:
NCA-NK-10-C-0977)

A kiadvány ingyenes.

Szerkesztő:
Kajati György

A kiadvány
Nemzeti Civil Alapprogram
támogatásával jött létre.

Kiadja:
**Kárpátikum Közhasznú
Alapítvány**

3300 Eger, Kolozsvári u. 34.
http://karpatikum.hu
info@karpatikum.hu
Adószám: 18590070-1-10

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS…….2

SZENDREI ORSOLYA:
A HELYI TERMÉKFEJLESZTÉS
ELMÉLETE ÉS FOLYAMATA……3

**KACZUR ÁGNES -
VÁGÓ BOGLÁRKA:**
NÉPI MESTERSÉGEK…….7
Kovácsmesterség (k.á)
Ötvösség (k.á)
Cserépkályha-készítés (v.b)
Fazekasmesterség (v.b)
Üvegfúvás (v.b)
Kőfaragás (k.á)
Fafaragás (k.á)
A népi fafaragás, díszítő
- és bútorművészet (k.á)
Kosárfonás (k.á)
Szappankészítés (v.b)
Nemezkészítés (k.á)
Gobelinhímzés (k.á)
Gyöngyfűzés (k.á)
Selyemfestés (k.á)
Népművészeti babák (v.b)

FOTÓPÁLYÁZATUNK LEGJOBB
ALKOTÁSAI A NÉPI
MESTERSÉGEK TÉMÁJÁBAN……22

Mackókészítés (v.b)
Csuhéfonás (v.b)
Kürtőskalács-készítés (v.b)
Mézeskalács-készítés (v.b)
Tojásdíszítés (v.b)

BARANYI JUDIT:
ERDÉLYI MESTEREK……...36

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREK...51

A kiadvány
a Magyar Idegenforgalmi és
Területfejlesztési Egyesület
közreműködésével valósult meg.

Bevezetés

Globalizálódó világunkban a magyarsághoz kötődő értékek, termékek (hungarikumok), hagyományok és tevékenységek regionális szerepének erősítése és ezáltal az emberek identitástudatának növelése nagyon lényeges tényező. Nagyon fontos, hogy a hagyományok tisztelete már gyermekkorban kialakuljon és erősödjön, ezért a fiatal korosztályokban indokolt népszerűsíteni a népi mesterségeket.

Meg kell még említenünk, hogy a hagyományos mesterségek „eredményeként" helyi termékek keletkeznek, amelyek a helyi gazdaságot erősíthetik és perifériku s területeken sok esetben kitörési pontot jelenthetnek.

E mellett fontos a magyarországi és a határon túli nemzedékek és nemzetiségek egymáshoz való közeledését elősegíteni, egymás mindennapi életének, szokásvilágának és helyi hagyományos gazdaságának megismerésével.

Előbbi gondolatok jegyében született meg a Kárpátikum Alapítvány újabb ismeretterjesztő kiadványa, amelyben a helyi termékfejlesztés elméletének bemutatása után 20 népi mesterséget ismertetünk. 2010. évi fotópályázatunk témakörhöz kötődő alkotásait jelenítjük meg a kiadvány középső részeiben. Erdélyi népi mesterekről is olvashatunk, valamint együttműködő határon túli partnereinket is bemutatjuk.

Köszönetet kell mondanunk a Nemzeti Civil Alapprogramnak, hogy pályázati programunkat támogatásra méltónak tekintette, valamint rengeteg ifjú önkéntesünknek, akik munkájukkal táboraink rendezvényeit és kiadványunk elkészítését segítették.

Szendrei Orsolya

A helyi termékfejlesztés elmélete és folyamata

A helyi gazdálkodás jelentősége egészen a modern korig meghatározó volt egy adott ország gazdasági rendszerében. Egy adott térségen belül a fejlett és jó közlekedési hálózattal ellátott városok voltak a kereskedelem központjai. A vidék a várostól való nagy távolság és a fejletlen infrastruktúra miatt nehezen tudott kereskedelmi kapcsolatokat kialakítani, így jobban rákényszerült az önellátó gazdálkodásra. Elsősorban zöldség-gyümölcs és állati termékek voltak azok, amiknek létrehozásával a kialakított kisebb vállalkozások foglalkoztak, de ezeken kívül munkalehetőségek nyíltak a helyi mesteremberek számára is. Ezen tevékenységeknek köszönhetően alakulhattak ki az egyes térségekre tipikusan jellemző, hagyományokon alapuló vertikumok, helyi termékek.

A *helyi termék* egy adott település, térség, tájegység vagy régió identitásához kötött, a helyi gazdaságok (mikro-, és makrovállalkozások) által előállított vagy szolgáltatott, kézzel fogható tárgy, szolgáltatás, rendezvény vagy szellemi termék. Általánosságban jellemző rájuk, hogy kis mennyiségben gyártják, szolgáltatások esetében biztosítják őket, és teljesen egyedinek számítanak, hordozzák az adott terület jellegzetességeit, tradícióit, alapvető tulajdonságait. Létrehozásuk teret enged az olyan természeti kincsek hasznosításának, mint például az agroökológia, kézműipar vagy a turisztika.

Annak érdekében, hogy ezen termékek nemcsak az adott település lakosságának számára lehessenek elérhetőek, hanem széles körben megismerhessék és értékesítésre kerüljenek, három fontos feladatot kell

ellátni: a helyi termékfejlesztést, a értékesítési csatorna megteremtését és az innovatív marketing folyamatát.

A helyi termékfejlesztés a gazdaság azon legalsó szintjét jelenti, ahol a termelés és a fogyasztás közvetlenül összekapcsolódik. Az új ötletek keresésétől kezdve az adott termék piaci bevezetéséig terjedő tevékenységek összességét jelenti. Ez a típusú helyi gazdaság egyszerre nevezhető tradicionálisnak, újszerűnek és életképesnek, mert a világ számos pontján máig jelen van, és újra felfedezik, mint a fogyasztói társadalom alternatíváját. A folyamat a már kifutott vagy hanyatlásban lévő termékek fejlesztésének lehetősége, de a nehézségekkel küzdő térségek gazdasági fejlesztésének egyik eszközének is tekinthető.

A helyi termékfejlesztés általános célja a helyi piac élénkítése és a helyi gazdasági-kereskedelmi kapcsolat szélesítése. Minden településen alkalmazható, amely által a gazdaságot élénkítheti, de legnagyobb haszna az olyan településeken van, ahol más fejlesztési intézkedés nem képes a helyi erőforrások felhasználására. Fontos szerepe van továbbá a termelő technológiák folyamatos fejlesztésében, reformálásában is, annak érdekében, hogy még többet, lehetőleg olcsó áron és nagy profittal tudjanak előállítani az adott termékből. Legnagyobb hatást azonban nemcsak a város és a vidék kapcsolatára gyakorol, hanem az adott közösség életét is befolyásolhatja; a mellett, hogy munkahelyet biztosíthat, a lakosságot együttműködését és a helyi identitások, hagyományok megőrzését sürgönyözi.

A termékfejlesztésnek hat különböző szakaszát különíthetjük el.

A fejlesztés megvalósulásának kezdőlépéseként ötleteket gyűjtenek, amelyeket szolgáltathat külső és belső forrás egyaránt.

Információkat kaphatnak a vevők igényének felméréséből illetően, valamint a vetélytársaik sikeres termékeit kommodizálhatják. Az új termék létrejöttét az adott vállalkozás saját kutatórészlege és kinevezett piackutatói segíthetik. Az ötletgyűjtésnek három fontosabb technikája alakult ki. Az ötletroham vagy más néven brainstorming esetében az információk begyűjtése csoportokra lebontva történik meg, amelynek választanak egy vezetőt, majd az adott termékkel kapcsolatos kérdésre kell válaszolniuk. A tevékenység addig tart, amíg folyamatosan újabb és újabb ötletek látnak napvilágot. A nominális csoport módszer alkalmazásakor, egy szakértőkből álló kisebb teameket hoznak létre, amelyek egymástól függetlenül alakítják ki az adott termék fontossági sorrendbe állított tulajdonságait. A Delphi-módszer egy adott témában jártas szakértők többfordulós megkérdezése, ami általában kérdőívezéssel történik, névtelenül. A vélemények összegyűjtése során kialakítanak egy közösségi álláspontot, amely az alapját szolgáltatja a termék funkciójának vagy tulajdonságának.

Az összegyűjtött ötleteket három fontos szempont szerint csoportosítják, valamint ezen pontok alapján hasznosítják. A szelektálás alapján megkülönböztethetünk műszaki, gazdasági és marketing irányú fejlesztési törekvéseket.

A termékfejlesztés folyamata alatt gyártásra kerül az adott termék mintapéldánya, majd funkcionális és fogyasztói próbáknak vetik alá, amelyek alapján könnyen eldönthető, hogy további fejlesztésekre szorul-e az adott termék, vagy megkezdődhet a tömeggyártás. A tesztelések során felmérik és összegyűjtik a fogyasztók véleményeit, amik meghatározó szerepet töltenek be a termék piacra való bevezetésében.

A forgalomba hozás megvalósításához különböző kritériumokat kell biztosítania a vállalatnak. Fontos a bevezetéssel kapcsolatos kommunikációs feladat időzítése, megfelelő termékmennyiség biztosítása, és a forgalmazók felkészítése az eladásra. Egy termék akkor lehet sikeres a fogyasztópiacon, ha azt széles körben biztosítják és terjesztik. A megbízhatóság a garanciavállalással, a szerviz létrehozásával és az állandóan rendelkezésre álló vevőszolgálattal alakítható ki.

A termékfejlesztés értékeléssel és adatelemzéssel zárul le, amely során megvizsgálják az eladást, az eladásból származó bevételt, az adott terméket előállító technikát is leellenőrzik, valamint elemzik, hogy mennyire vált sikeressé a fogyasztók körében.

Az értékesítési csatornára azért van szükség, hogy megteremtsék a termék helyben való eladásának lehetőségét, de ez a csatorna bővíthető, így a termék az adott településen kívül is piacra kerülhet. Feltérképezésre kerülnek a lehetséges potenciális értékesítési pontok is, amelyeket a kereslet-kínálat felmérése előz meg. Ez nemcsak a helyi gazdaság fejlesztésében jelenthet nagy segítséget, hanem a hagyományok és a kultúra elterjedését és népszerűsítését is szolgálhatja.

Az innovatív marketing legfontosabb szerepe az adott termék reklámozása és megismertetése más közösségekkel, településekkel esetleg régiókkal. Megjelenhetnek a különféle egyedi márkák és védjegyek, amelyek biztosítják a termék eredetiségét, megakadályozzák a másolás lehetőségét. Ez az egyedüli olyan ágazat, aminek állandóan szüksége van az innovációkra és támogatásokra, amennyiben az előállítók produktumaikkal továbbra is részt kívánnak venni a gazdasági versenyben.

Kovácsmesterség

Sokan úgy vélik, hogy a vas rideg, nehéz, lélektelen, de akik ismerik a kovácsmesterek remekeit, tudják, a fém életre tud kelni, a szilárd, hideg anyag rugalmasságot, mozgékonyságot kelthet. A klasszikus kovácsoltvas termékek a kézműves ipar remekei. Ezek kézi erővel készülnek, az 1000°C fölé hevített vas végső formáját a kovácsmester kalapácsütéseinek hatására nyeri el. Az egyes elemek összeillesztése is kisipari módszerekkel történik, a részegységeket kalapácsolással történő összeforrasztással, a rögzítéseket pedig csak bilinccsel vagy szegeccsel oldják meg. Mivel ez igen idő- és munkaigényes tevékenység, nem csoda a magas ár. Ennek ellenére nem ritkák a szép kovácsoltvas kapuk, kerítések, ablakrácsok, ágyak, és a kovácsoltvas belsőépítészeti dísztárgyak sem. Az elkészített daraboknál fontos az ápolás, hogy ne rozsdásodjanak el melyet a többszörös lefestéssel érhetünk el. A kovácsoltvas egyre elterjedtebbek a világ minden részén. A kovácsmesterség mégis hanyatlásba van, hiszen a manapság beépítésre kerülő kovácsoltvas döntő többsége már nagyüzemi keretek között készül.

Ötvösség

Az ötvösség nemesfémeket feldolgozó kézművesség. Az ötvös sokféle kézi és gépi eszköz segítségével készít el a tárgyakat. A műveletek végzéséhez kézügyességre, formaérzékre, anyagok alakíthatóságával kapcsolatos ismeretekre van szükség. Az ötvözet fémes anyag, amelyet egy fémnek (alapfém) egy vagy több másik fém vagy nem fémes elem (ötvözők) összeolvadásából vagy egymásban való oldásából nyernek. Anyagai a nemes- (ezüst, arany, platina) és nem nemesfémek (réz, bronz, vas, ón, illetve a különféle ötvözetek). Megmunkáló eljárásai közül a legfontosabbak a kalapálás, az öntés, a forrasztás, a nyújtás, hengerelés és a dróthúzás. Alakító és egyben díszítő művelet a trébelés (fémverés), melynek során a tárgy belső oldalát homorú mintába kalapálják, majd felszínét cizellálják (eldolgozzák). Az ötvösművészet bizonyos korszakaiban állati és növényi eredetű anyagokat is felhasználtak díszítésre pl.: kagylókat, gyöngyöt, csontokat, növényleveleket, majd a díszítések drágakövekkel bővültek. Az ötvös készítmények jelentősebb, művészibb csoportját különféle használati- és díszedények képezik, illetve ékszereket és különféle öltözet kiegészítő darabokat készülnek e mesterségen belül.

Cserépkályha-készítés

A mai cserépkályhák ősét a 12-13. században építették meg, valószínűleg. Nagy odafigyelést igényel egy-egy ilyen kályha megépítése. Először az alapot alakítja ki a mester, amit körbeépít csempével, a tetejére pedig tetőcserép kerül. Ezután felteszi az első csempesort a sarkokra, majd pedig a kályha többi részére is. Mindig bevizezi őket, hogy jól egymáshoz kössenek a cserepek, amiknek a közét agyaggal tölti ki. Kis idő múlva acéldróttal megerősíti ezt a réteget és agyaggal bevonja, amire új cserépréteg kerül, majd ezt is hagyja száradni, és így halad tovább felfelé. Eközben kialakítja az ajtó helyét, a tűzteret és a belső füstjáratokat. Ha a kályha elkészült a tetejét tetőcserepekkel és agyagréteggel zárja a mester. Utolsó munkaként a csempék közének kifugázása marad. Újabban megint elterjedt lett a cserépkályhával való fűtés, így sokféle forma és szín közül válogathatunk.

Fazekasmesterség

A fazekasság során égetett agyagból állítják elő a használati tárgyakat, elsősorban edényeket. A legismertebb hagyományos eljárás a mesterségen belül a korongozás. Ilyenkor egy kerek lapot egy függőleges központi tengelyen gyorsan forgatnak. Ezt a mozgást sok esetben a tengely alján lévő nagyobb fakorong lábbal való hajtásával érik el. A felső részre kerül a tisztított agyag, melyet a mester vizesen formál

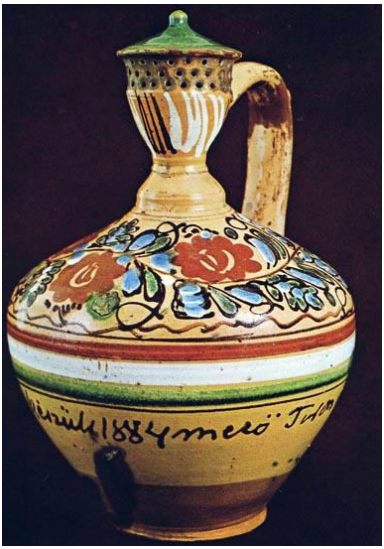

megfelelő mozdulatokkal, vagyis nedves kézzel, illetve egy vizes bőrdarabbal alakítja ki az edényt. Így készül el a forgástest, amelyet később kiegészítenek például egy füllel, ha kancsót készítenek. Ezután a díszítés következik, amit még a puha agyagba vájnak. Ezt követően szárítják, majd égetik az edényeket. Az égetés igen hosszadalmas folyamat, nem ritka, hogy 6-8 óráig tart a kemencében. Ezeket az edényeket az eljárás végén mázzal vonják be, hogy a vizet ne eresszék át.

Üvegfúvás

Az üvegkészítés mestersége egészen az ókorig nyúlik vissza. Sokáig titkos

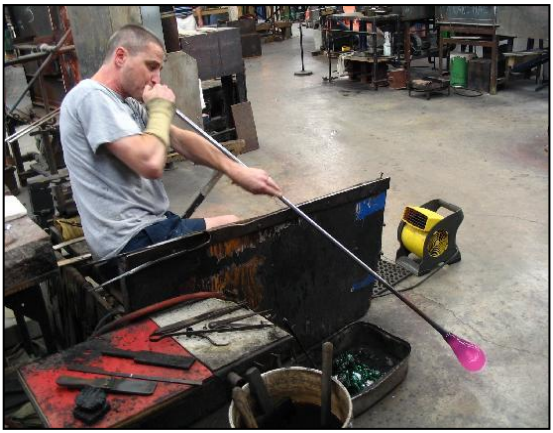

volt az üveggyártás menete és az üveg összetevői is. Az öblösüvegek kézi gyártásánál az üvegfúvó a tüdőből kifújt levegővel formálja buborékalakúra a tüzes üvegolvadékot. Szerszáma az üvegfúvó pipa, amely 2-3 méter hosszú és 1,5-3 cm átmérőjű, vékony acélcső. A mester a pipa végét megmerítve olvadékot vesz ki a kemencéből és forgatás közben egyenletes falvastagságú, üreges testté fújja. A különböző formákra különböző technikákat alkalmaznak. A „fújás" végeztével a pipáról egy határozott mozdulattal leütik a kész formát. A továbbiakban egy hűtőkemencébe helyezve fokozatosan feszültségmentesítik az üveget, azaz így érik el, hogy ne repedjen meg. Ezek után lecsiszolják az egész felületet és díszítik. Magyarországon számos helyen megtekinthető, hogyan dolgoznak a mesterek.

Kőfaragás

A kőfaragókat eredetileg a kőműves megnevezés jelölte. A kőfaragó mesterség elnevezés a 16. század második felére tehető. A kőfejtés és a kőfaragás rendszerint nem különült el egymástól a régmúltban. „Nem lehetett jó kőfaragó, aki a bányászáshoz nem értett, de jó bányász sem lehetett, aki nem tudta, hogy mi van a kőben. „ A kőfaragás kezdeti lépése az útburkolati kövek készítése volt. A kőfaragással készített munkadarabok az építkezéseknek, majd a különböző igényeknek megfelelően bővült. Sok mester úgy tartja minden kő megmunkálható, ha van megfelelő eszköz és akarat a munkához. A leggyakoribb kőzetek, melyeket a mesteremberek használnak: a gránit, márvány, mészkő, tufa, terméskövek. A kőzetek megmunkálásához szükséges eszközök: kalapács, csákány, vésők. Kőfaragómesterek első nagy feladatai kezdetben a kőházak, kővárak építése volt, majd megjelentek a kőkapuk, kővárak, kőhidak. A kő építőelemként történő felhasználása mellett leginkább a sírkő- és a kőkereszt állítás szokása terjedt el. A mai napig készítenek kézi faragással készült sírkövek és keresztek. A kézi kőfaragást a gépi technikák hátérbe szorítják.

Fafaragás

A fafaragás egyidős az emberiséggel, és a világ minden táján elterjedt. A népi díszítő faragás kialakulásában rendkívül nagy szerep jutott a pásztoroknak. Egyre szebb, motívumokban gazdag pásztorbotok, hozzájárultak ahhoz, hogy számtalan használati eszközök készültek fafaragással. Kezdetben faragási motívumokkal díszítetek a tárgyakat, majd a tárgyak kifaragása jelent meg az asztalos munkák között. A használati eszközök mellett a fafaragás a dísztárgyak, szobrászat, és épületszerkezeti elemek körében egyaránt megtalálhatóak. A fafaragás kezdeti lépése a megfelelő fa kiválasztása. A nyersfát könnyebb faragni, de később vetemedik és repedezik. Használati és dísztárgyainkat száraz fából készülnek. A kemény fák faraghatóságát javíthatjuk, ha vékony petróleum réteggel bekenjük őket faragás előtt. A fenyőfélék nem igazán alkalmasak faragni, mert könnyen hasadnak. A gyümölcsfák a legalkalmasabbak a faragásra, diófa, juharfa, cseresznyefa, diófa, tölgyfa, de kedvelt még a hársfa és az éger. A különböző fa félék különböző fafaragási eszközöket kívánlak meg, bicska, vésők, karcoló, vájó szerszámok, csiszolok. A fafaragással készülhetnek tárgyi eszközök, dísztárgyak, kopjafák, és a székelyeknél megjelenő székelykapu.

A népi fafaragás, díszítő- és bútorművészet

A bútorokat a faragáshoz értő parasztember maga is elkészítette, de már a középkortól kezdve tudunk asztalos céhekről, bár ezek elsősorban nem a parasztembereknek készítettek. A magyar parasztbútorok legrégebbi rétege faragott, ácsolt technikával készült. A festett bútorok a XVIII. századtól ismertek. Az elkészült bútordarabokról könnyen eldönthető, hogy hol készültek, hiszen minden vidéken más és más faragási technikával, színvilággal készíttetek el a bútorokat. A faragásokban leginkább virágminták, vadászjelentek, harcokat, geometriai motívumok jelennek meg. A református templomok karzat és mennyezetdíszítése nagy hatást gyakorolt a paraszti asztalosok művészetére. Legszebb alkotások Erdélyben találhatóak. Hazánk festet bútorai Eger, Miskolc, Komárom, Sátoraljaújhely és Hódmezővásárhely városaihoz köthetőek. Népi fafaragással készült bútorok: tulipános ládák, lócák, szekrények, komódok, székek, asztalok, bölcsők stb. A régi típusú bútorok ma újra nagyon kedvelt bútordarabokká kezdenek válni.

Kosárfonás

A kosárfonás ősidőkre visszanyúló mesterség. A világ különböző részein számtalan kosárfonási eljárás alakult ki. Különböző növényi anyagokat használnak a fonás alapanyagául például pálmaféléket, gabonaszárakat, nádat. Nálunk főként fűzféléből fonnak. A zöldvesszőket méretük szerint osztályozzák, főzőüstbe főzik, amíg a háncs le nem válik a vesszőről. A hántolás után kiszárítják; nagyon fontos, hogy azonnal ki legyen szárítva, különben bepenészedik. Majd az alkalmasnak talált veszőket minden felhasználás előtt 5- 6 óráig áztatni kell, hogy könnyű legyen vele dolgozni. A kosarak formáját elsősorban a funkciójuk, így a bennük tárolt élelmiszerek, és egyéb használati tárgyak jellege határozza meg. A vesszőből készült kosarak régiesebb változata az úgynevezett kávás kosár. A félgömb alakú kosár vázát vastagabb vesszőből készült kosár alkotja, amit vékonyabb vesszővel fonnak be. A fenekes kosár (mai bevásárlókosár) készítése újabb keletű. Ennek először a fenekét készítik el kereszt alakban egymásba dugott vastagabb vesszők körbefonásával, majd a fenék szélébe szúrt vesszőkön folytatják a kosár falának elkészítését, majd száját szegéssel erősítik össze, fület is készítenek hozzá.

Szappankészítés

A szappant alapvetően háromféleképpen lehet elkészíteni. Az első az öntéses eljárás, amely során kész glicerinszappant olvasztanak fel. Majd a díszítés és illatosítás során újraöntik különböző formákba. A második a hideg eljárás, amelynek a lényege, hogy zsírokat és olajokat vegyítenek lúgoldattal. A szappanmassza kitöltése és szilárdulása után hetekig kell érlelni. Minél tovább érlelik, annál jobb minőségű lesz. Ezzel az eljárással nagyon szépen díszíthető szappanokat tudnak alkotni a készítők. A harmadik a meleg eljárás, ekkor a szappanmasszát meleg helyre teszik, ahol kis idő alatt elpárolog belőle a felesleges víz. Ez a szappanfajta lehűlve 1-2 hét múlva teljesen használható. Mostanság nagyon elterjedt, hogy kecsketejből készítik a tisztálkodószert, az arra kialakított eljárás segítségével. Illatosítására természetes anyagokat használnak, melyekből rengeteg fajta létezik, így nagyon sokféle szappant tudnak készíteni.

Nemezkészítés

E mesterség őshazája Ázsia. Olyan tájakon alakult ki, ahol nagy területeket elfoglaló füves puszták terültek el. Ezek a vidékek voltak juhtartásra

alkalmasak, azé az állatéra, melynek gyapjából a nemez készül. A szó eredete perzsa, jelentése "ver", ami összefügg a nemez készítésével, ugyanis az alapanyagot összedöngölik, "összeverik", illetve összegyúrják. A nemezelés lényege, hogy melegvízzel és kevés szappannal összedolgozzák a gyapjút, mely vastag és jól szigetelőanyaggá áll össze Ez csak az alap, mivel rengeteg technika létezik. A készítése csak abban módosul, hogy milyen tárgyat szeretnénk a gyapjúból készíteni. A nemezt lehet szabni, varrni, festeni, díszíteni. Készülhet belőle lakásdísz, falikép, takaró, alkalmazható a konyhában a belőle készült sütőkesztyű, utazáshoz nyakpárna. A gyerekek is nagyon szeretik a nemezből készült labdát, mackót, párnácskát, mi elnyűhetetlen. Hordhatjuk magunkon karkötőként,

sapkaként, praktikus a belőle készített kalap, mellény vagy táska. Használhatjuk tolltartóként, lehet belőle szemüvegtok, cigarettatartó, mobiltartó, pénztárca, újságtartó, könyvborító. Mi készül a színes gyapjúkból az a mi ügyességünktől, és kreativitásunktól függ.

Gobelinhímzés

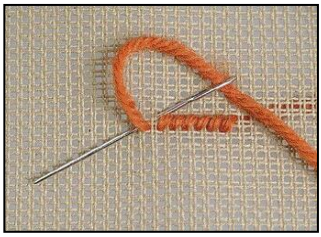

A gobelinhímzés-technika a 19. században alakult ki Franciaországban**.** A gobelinhímzés egy szövéstechnikát utánzó technika, amely tulajdonképpen a keresztöltés balról jobbra dőlő felét használja alapöltésként. A gobelin vagy szövött kárpit, faliszőnyeg, falkárpit a fal takarására és díszítésére szolgáló textil, esetleg festett vagy préselt bőr. Általában pamuttal, hímzőfonallal, gyapjúfonallal, ritkábban selyem- vagy fémszállal készítik a hímzendő képet. Mindig balról jobbra haladunk, a hímzendő munkát nem forgatjuk munka közben, így a dőlésirány azonos lesz. A hímzendő alapanyag minden köteges szálkereszteződését átfogja a hímzés. Célszerű annyi tűt használni, ahány színnel dolgozunk, mert így nem kell színváltásnál állandóan újra fűzögetni a következő szín fonalát. Ennek a hímzéstechnikának nincs önálló motívumkincse, formavilága. A régi gobelinszövéssel készített falikárpitok mintáinak felhasználásával képeket,

virágcsokrokat stb. festenek vagy nyomnak elő az alapanyagra, melyeket rövidáru boltokban megvásárolhatóak. Mintákkal főleg falvédőket, asztalterítőket, ágyterítőket, faliképeket díszítenek. Selyemhímzéses gobelin-nel ékszereket, ékszerdobozokat, finom blúzokhoz, ruhákhoz, öveket, gallérokat, kézelőket, gombokat is készítenek.

Gyöngyfűzés

A gyöngyfűzés kezdete egészen az őskorig nyúlik vissza. Ekkor még csontból, agyagból, kagylóból, és különböző magvakból készítettek ékszereket. Később már borostyánt, kék illetve sárga üveggyöngyöt, vasgyöngyöt használtak. Már az ókori Egyiptomban már magas fokon művelték az üveggyöngy gyártását, és innen jutott el más országokba is. A római császárság idején Alexandria, majd Velence lett a gyöngykészítés és gyöngykereskedés központja. Amerikai felfedezésével az indián kultúrába is belopta magát a gyöngy. Manapság egyre nagyobb választék található a gyöngyökből, mint színük és méretük alapján a boltok polcain. A gyöngyfűzéshez szükséges eszközök: gyöngyök, különböző vastagságú damilok, drót, fonal, gumicérna, kapocs és kis fogó. Az előbb említettek eszközök közül attól függ mit és milyet választunk, hogy mit szeretnénk készíteni a gyöngyökből. Készíthetünk: ékszereket, kiegészítőket, csatokat, táskákat, dísztárgyakat. Ezt a mesterséget bárki elkezdheti, akinek türelme van a csodás dolgok kivételezéséhez.

Selyemfestés

A selyemhernyó tenyésztés és a selyemszövés mesterség kínai múltra tekint vissza. Évszázadok során a selyem fontos kereskedelmi áruvá vált a világ minden részén. Egy selyemszál nagyon vékony, ezért több szálat sodornak össze, hogy megfelelő vastagságú selyemhez jussanak. A nyersselyem még tartalmaz ragasztóanyagot, ezt az anyagból mosással eltávolítják. Majd puha, fényes, sima felületű, fehér selymet nyernek. Tulajdonságai, hogy erős, jó nedvességszívó, hőálló és nagyon jól festhető. A selyemfestés első lépcső foka, hogy a mester eldönti milyen mintázat, kíván a selyemre elkészíteni, majd kontúrozással a selyemre rajzolja a motívumot. Festés előtt a selymet ráfeszíti a festőkeretre csipeszek segítségével. A festés során bármilyen színt használható, csak ügyelni kell, mert a selyemfestéket kismértékben tudjuk világosítani, teljesen eltüntetni a festéket a selyemről nem lehet. A festés és száradás után a selyemképet a hátoldalán ki kell vasalni, hiszen a vasaló hőjének hatására történik a festék fixálása. A selyem használata rendkívül sokrétű a kultúrákban: öltözködés, díszítés, képek, terítők, falvédők, könyvborítók egyaránt készülnek e mesteri munkával, mely a harmóniára való törekvés és a természet egy darabját, a szépséget akarja megragadni és megőrizni.

Népművészeti babák

A babák különböző tájegységek népviseletét mutatják be. A figurákat több évtizedes tapasztalattal rendelkező mester tudja kiválóan elkészíteni. Nagyon aprólékos és precíz munka szükséges hozzá. Először a baba törzsét készítik el: a méretarányosan megvarrt alakot vattával tömik ki. A kezek és lábak drótra felhúzott anyagból állnak. A babák feje általában porcelánból van, ezt külön porcelángyárban állítják elő, és lehetnek a kezek és lábak is ebből az anyagból. Ezután az arc megfestése következik, ez kézi pingálással készül. A babák által viselt papucsokhoz és csizmákhoz bőrt, illetve filc anyagot használnak. A figurák haja műhajból van, ezt szépen besodorják és a fejre ragasztják. A viseleteket géppel és kézzel varrva készítik el. A ruhák anyagához csipkét, szalagokat használnak, és még gyöngyökkel is díszítik a kész alkotásokat. A készítők kizárólag a hagyományos népviselet alapján készítik el a babákat, amik 19 cm-től 70 cm-ig megtalálhatóak.

Tóth Zsuzsanna: Juhász a kányádi esztenán

Hilovszky Enikő: "Sántátlanítás"

Molnár Ábel: János bácsi távolról figyeli nyáját

Bartók Andrásné, Gyöngyvér: A hordódíszítés

Tóth Zsuzsanna: A zetelakai kovács, Tornai Gergely

Tóth Zsuzsanna: A zetelakai kovács, Tornai Gergely munka közben

Tarcsa Balázs: Kovácsmester munka közben

Horváth Tamás: Szekeres Antal, hajdúböszörményi kovács

Tóth Zsuzsanna: Kosárfonó

Incze Domokos: A csíkszentdomokosi szövőnők

Hidas András: Működőképes vízimalom

Balogh Zoltán: Naplemente a Hortobágyon

Incze Domokos: A fazekasmester

Tarcsa Balázs: Hegedűkészítő mesterember a Körösfeketetói vásárban

Hidas András: Sajtgyártás az esztenán

Incze Domokos: Fonó kislány (Ezer székely leány találkozó)

Molnár Ábel: Arató néni

Incze Domokos: A szénakészítés

Mackókészítés

Ennek a mesterségnek ugyan nincs még nagy múltja, ám ennek ellenére népszerűek a kézzel készített mackók. Szinte bármekkora méretben fellelhetőek és készítőik többnyire egyedi figurákat alkotnak. Az alapanyag lehet szőrme, filc, vászon, frottír vagy bársony. A mackók karjai és lábai forgathatóak, így ehhez szükségesek a „végtagforgók”, amik műanyagból készülnek és rávarrják a maci testére. A mackó törzsét, lábait és karjait különféle anyagokkal töltik meg, mérettől függően: kisebbeknél vattát használnak, a nagyobbaknál pedig töltő flízt. A macikra gyakran ruhákat is adnak, ezt is a mackókészítő varrja kézzel vagy géppel, ahogyan a figurákat is. Manapság már bárki megtanulhatja, hogyan is lehet ezeket a kedves plüssöket elkészíteni, ugyanis a ’mesterek’ szívesen tartanak tanfolyamokat, így mindenki megalkothatja a saját kis kabaláját.

Csuhéfonás

Régen a kukoricacsuhé megmunkálásának nagy hagyományai voltak. A gyerekek mind csuhébabákkal játszottak. Napjainkban a lakások szép díszítője lehet egy-egy csuhéfigura. Készítésekor a kukoricacsövet burkoló levél külső részét leszedik, és egy belsőbb háncsréteget használnak a csuhéfonás alapanyagaként. Ezt beáztatják vízbe, megpuhítják és csíkokra tépkedik, ezután pedig kiszárítják. Ezekből a kiszárított szálakból különböző tárgyakat készítenek: kosarat, babákat, virágokat, de akár még lábtörlőt is. A fonáshoz szükség van formákra, amire ráhajtogatják a kiszáradt kukoricaháncsokat. Gyakran nem csak a csuhét, hanem a tengeri csutkáját is felhasználják egy-egy figura elkészítésénél. Az iparművészek szerint a csuhéfonás fortélyait sok türelemmel és kitartással lehet csak elsajátítani. Manapság szakkörökön tanítják, hogyan kell elkészíteni a különféle tárgyakat csuhéból.

Kürtőskalács-készítés

Az eredetileg székelyföldi sütemény nagy népszerűségnek örvend évek óta. Eredetileg a kályhacső volt az elnevezés ihletadója, mivel mérete pontosan akkora volt. Egyre több kürtőskalács-üzletet találunk ma Magyarországon. Korábban készítésénél a vékonyra nyújtott, kelt tésztából mintegy 2 cm széles csíkokat vágtak, és ezt a tésztaszalagot kürtőskalácssütő-fára, dorongra tekerték fel úgy, hogy a tésztacsíkok széle egymásra tapadt és egybesült. Manapság már külön, erre a célra kialakított kürtőskalács-sütő gépek vannak. Többféle kifejezés van hazánkban a sütemény elnevezésére: a Dunántúlon például dorongfánk vagy botratekercs, a Kisalföldön pedig kürtősfánknak hívják. Míg régebben kevés ízesítésű kaláccsal találkozhattunk, napjainkban több mint 20 féle ízt találunk, köztük sósat is különböző fűszerek közreműködésével.

Mézeskalács-készítés

A mézeskalács kedvelt vásári ajándék évek óta. Bár napjainkban sokkal inkább a pékségekben szerezhető be a finom sütemény. A mézeskalácsnak számtalan receptje létezik, a főbb összetevők a méz, a cukor, a liszt, a tojás és a fűszerek. A hozzávalókat összegyúrják, hűvös helyen pihentetik, majd a jól formázható tésztát különböző alakúra szaggatják. Ezután a kalácsokat díszítik. Számtalan díszítési módja lehetséges a süteménynek. Az igazi vásári mézesen azonban többnyire magyar motívumokkal találkozunk. A kalácsot bevonják tojásfehérjével vagy piros ételfestékkel, esetleg kakaós folyadékkal, melytől barna lesz. Ezután általában írókázással díszítik, azaz tojáshabbal rajzolják a motívumokat. Egyéb dekorelemek is lehetnek a kalácsokon, például magvak, vagy elterjedt még, hogy egy pici tükröt raknak a sütemény közepébe.

Tojásdíszítés

A népi hagyomány szerint a leányok húsvétot megelőzően hímes tojásokat készítettek, hogy húsvét hétfőjén átadhassák azokat a locsolkodó fiúknak. A húsvéti tojások különböző technikákkal készülnek, és sok helyen igyekeznek megőrizni az egyes tájegységekre jellemző motívumokat. Napjainkban művészi szintre emelték a tojásdíszítést: nagyon sok technikát használnak, és nem csak tyúktojásból, de fából is gyönyörű hímeseket készítenek, sőt patkolt változatuk is létezik. A tojásfestők a díszítés előtt mindig kifújják a tojásokat, és csak ezután kezdik el a dekorálást. A díszítéshez ecsetet, írókát (tollalakú, hegyes eszköz), szivacsot, csepegtetéshez viaszt, a fényesítéshez pedig olajat használnak, illetve a patkós tojásokhoz pici fémből készült alakzatokat. Tulajdonképpen ahány tojásdekoráló mester, annyi fajta díszítő elem létezik, bármit rá lehet tenni a tojásokra.

Baranyi Judit:

Erdélyi mesterek

Kádármester (hordókészítés)

A hordó összeállításakor a dongákat hevítéssel, égetéssel és áztatással görbítik meg. A kezelés következtében a donga szöveteiben mélyreható változások mennek végbe, a fenolok, illó és- aromatikus aldehidek mennyisége lényegesen megnő.

A hordó kiégetésének eltérő fokozatai vannak. Megkülönböztetnek enyhén égetett, világos tejeskávé színű, közepesen égetett, világos kávébarna vagy medium plusz, illetve sötét, feketés fokozatot, amikor a rostok megnyílnak, felhólyagosodnak, a donga belsejében parányi repedések nyílnak, így a bor mélyebbre hatolhat a fa szöveteiben, nagyobb felületen érintkezhet alkotóelemeivel, és ily módon növeli a borban található anyagok koncentrációját.

Szőke Tibor haralyi kádár, népi mester. Mesterségét apjától örökölte, aki ugyancsak Haralyban élt és ugyancsak Haralyban tanulta a mesterséget az apjától. A világ átalakulóban van, de ő visszatért a hagyományos- kézi megmunkáláshoz is és sok olyan edény készítéséhez, amelyet Haralyban faragtak, alakítottak a múltban.

Szükségesnek tartja, hogy eljuttassa az emberekhez az üzenetét: „ragaszkodjanak ahhoz, ami a sajátjuk, úgy ragaszkodjanak, ahogy én is ragaszkodom, ahhoz, ami az enyém, ami a miénk”. Ugyanakkor figyelmünkbe ajánlja az általa készített portékákat, abban a

reményben, hogy találunk kedvünkre, igényünkre valót, és talán megkeressük haralyi műhelyemben is.

Haros lábánál, a nagy fenyvesek aljában, Haralyban található, ahol emberöltők óta él, fejlődik és alakul a kádárság hagyománya.

A kádármesterség örökség volt, amit apáról fiúra adtak át és őriztek meg napjainkig az itt élő mesterek

A mester ősei, Haraly volt kádárai fenyőfakádárok voltak, fenyőfából dolgoztak, a fenyőfát használták fel sokszínű, és sokféle portékájuk készítéséhez, ellátva a környék falvait is a mindennapokban használt edényekkel: a juhászokat tejesedényekkel: fejővederrel, budonkával, oltócseberrel, a tehéntartókat: köpülőkkel, és a portákat, háztartásokat kútvedrekkel, vizeskártyákkal, húsos csebrekkel, szilvás és káposztáskádakkal.

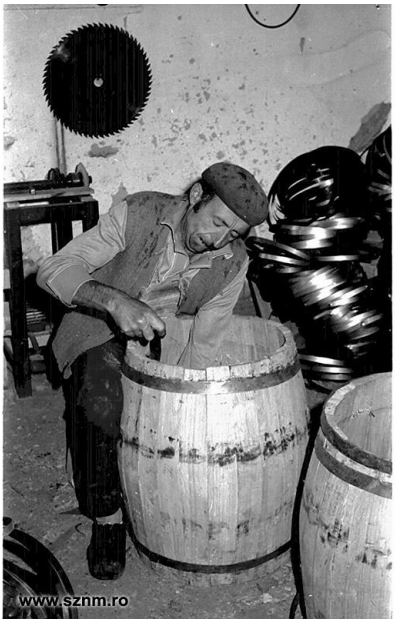

A múlt század hajnalán Haraly lakosságának csaknem egésze a kádárságból élt, amit úgy kell értenünk, hogy nem mindenki a műhelyben ült és dolgozott, hanem volt, aki ismerve a környező erdőket, a jó hasadó fát, megszerezte az anyagot: a jó fenyőrönköt, vagy éppen a jól hajlítható mogyorófavesszőt, amit a kádár dongaként és abroncsként használt fel. Persze voltak olyanok is, akik kereskedtek, a kész áruval. A '40-es években a haralyi kádárok

szövetkezetet hoztak létre, és piacra vitték termékeiket. A szövetkezet neve Glória volt és a történelem alakulása miatt nem tudott sokáig fennmaradni.
Az '50-es évektől a piac egyre alakul. Változik és e változó világban hol biztonságosnak ítélhető, hol bizonytalannak mondható a jelen. Piacra termelni nem könnyű úgy, hogy megmaradjon a mester és műhelye hagyománya, értéke, identitása. A '90-es évekig, aki tudott szakmát váltott, elfeledve az egykor Haralyban is szépen ragyogó csillagokat. A megélés kötelező kényszere elijesztette a fiatalokat, akik kilépve a bűvös körből újat keresve, biztonságosnak ítélt gyárakban keresték meg pénzüket, fennhagyva a már-már majdnem misztikusnak mondható apáról fiúra átmenekített csodát, örökséget, a mesterséget.
Haraly őrzi a termékeny múltat. A kádak, hordók és más faedények elkorhadnak, de az emlékek mindig megőrzik az ősök és minden haralyi kádár munkásságát, azt, hogy itt alakultak és alakítottak, építettek és alkottak.

Fafaragómesterek- Székelykapu

Both László fiatal fafaragó mester Gelencén él és dolgozik a mesterségét a Hasszman–testvérek által alapított népfőiskolán tanulta, 16 évesen kezdett dolgozni. Hozzá hasonlóan két öccse is fafaragással foglalkozik. Főként kapu faragással keresik kenyerüket. A településük 30 km-es körzetében mindössze 7-8 mester foglalkozik rajtuk kívül kapufaragással. A faanyagot a környéken lévő csernátoni erdőből szerzik be, jó minőségű fa terem a homokos talajon. A vasanyagot a kapukhoz szintén helyben, a kovácsmestertől veszik meg. A legkisebb kapu elkészítése is egy hónapot vesz igénybe. A munka során 3 inas segédkezik neki, az előre megrajzolt

mintákat faragják ki. Úgy tartják, hogy az, amit a székely ember magának megrajzol az nevezhető székely mintának. Az összeszerelésnél nem kerül a

kapuba fém így szinte teljesen fából készül. Ez fontos a szétszedhetőség és a minőség szempontjából. Ő is a hagyományos technikák és székelykapukat készíti. Amelyeknek kialakult hagyománya van.

A Székelyföldi fafaragás művészete a kapuk ácsolásában és ezek kifaragásában tetőzik, a fafaragás művészetének a csúcsa a székelykapu. Nem igen találunk két egyforma székelykaput, egyéniségüket a díszítésük adja meg. A díszítést három részre szokták osztani, úgy, mint: faragás, festés illetve felírat. A hagyományos székelykapu. Három oszlopra (zábéra) tett szemöldökgerenda (kontyfa) alatt található kiskapuból és a nagykapuból áll. Előfordul, hogy csak a kiskapu kap szemöldökgerendát és a nagykapu csak úgynevezett tulipánfás oszlopot. A szemöldökgerendára fedél gyanánt galambdúcot (galambbug) raknak. A kapuk méreteit az határozta meg, hogy a jól megrakott szénásszekér beférjen a nagykapu alatt. A nagykapu általában két öl széles és két öl magas, a kiskapu fél öl széles és egy öl magas. (1 öl=1,89cm)

Általában a kapuszárnyak íves formát mutatnak. A legmegfelelőbb fajta a tölgy és a cserfa míg a kapuszárnyak fenyőfából készülnek. A kiválasztott alapanyagot egy évi szárítás után fél szárazon kezdik el faragni. Először a

méretek meghatározása történik, majd a kötések helyét a kapu szélességének megfelelően belevésik a zabékba és a kontyfába. A kötések elkészítésekor csapolásos módszert használnak. A kiskapu és a kontyfa közötti részbe zsilipszerűen kerül a kaputükör.

Mindezek után következik a kapu díszítése és a szövegek bevésése. A székelykapukat általában virágos mintákkal díszítik, de megtalálhatóak mértani alakzatok is. A domború díszítéseket egyenes és görbe faragókésekkel végzik. A székelykapukat régebben csak faragták, de néhol a 18. századtól festik is. Színezéshez csak piros, fehér, zöld és kék színt használnak, sárga vagy lila színt soha. A kontyfára kerülnek a felíratok, amelyek jókívánságokat és az építtető illetve a gazda nevét, az építés dátumát tartalmazza. A legrégebbi ránk maradt székelykapu 1673-ban épült, a marosszéki mikházi ferences kolostor bejárataként.

Kovácsmesterek

Elsősorban patkókat és vasalásokat készítő fémfeldolgozó mesterember. Régi magyar neve: vasverő. Elődeink a kovácsmesterséget már a honfoglalás előtt is gyakorolták, ill. foglalkoztak a vas előállításával. A

kovácsmesterség valószínűleg a honfoglalás után vált önállóvá, majd a 14. században több ágra is szakadt pl.: lakatos. A falusi vagy patkolókovács főleg a paraszti munkaeszközök készítésével, javításával, lovak, tehenek patkolásával foglalkozik, szerepe egy község vagy táj életében jelentős. A mesterségnek különféle szakmai típusai alakultak ki, így van cigánykovács, uradalmi kovács vagy gépészkovács, községi vagy kommenciós kovács.

Többnyire közülük kerültek ki a múlt század elejétől a paraszti munkaeszközöket újító, feltaláló emberek. Legtöbbjük állatgyógyítással is foglalkozott, volt, aki baromorvosi iskolát végzett. Szerszámaik legjavát, a különféle kalapácsokat, fogókat, vágókat maguk készítették, az üllőket, fujtatókat manufaktúrákban vásárolták. Szinte valamennyi munkát hagyományos kézi kovácsolással készítették. A mesterség családon belül sokszor nemzedékeken át öröklődött, gyakorlásához igen sok hiedelem fűződik

Ez egy szép szakma- fogalmazza meg egyszerűen a kovácsként ledolgozott élettel maga mögött Balázs Sándor. Az alaktalan anyag a kovács keze munkája nyomán ölt formát. A kovács az, aki a vasat idomítja. A gelencei kovácsok fő tevékenysége manapság a lópatkolás, időnként azonban szekérjavítással, esetleg kisebb alkatrészek, szerszámok gyártásával, javításával is foglalkoznak. A lóvasalás azzal kezdődik, hogy megállapítják

a ló körmének a formáját. Mert ahány ló, annyi köröm – mondják. Van például kecskekörmű ló, de van olyan is, amelyiknek lapos a körme. A

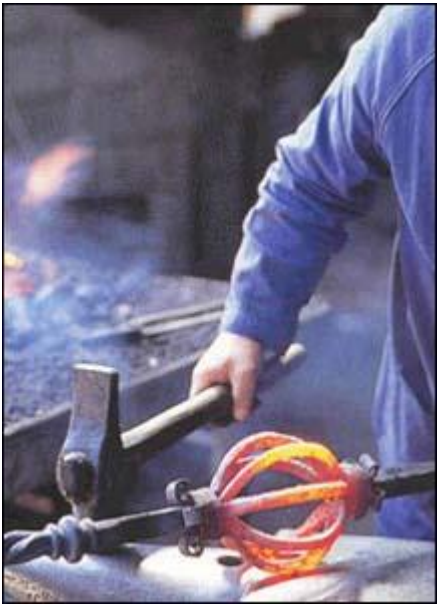

patkó pedig a ló körmének az alakja után készül. A lapos körmű lovaknak szánt patkót ki kell "káfolni", vagyis ki kell tölteni úgy, hogy az ne érje a körmöt. A kovácsok annyira ismerői, értői a lókörmöknek, hogy állatorvos helyett sok esetben hozzájuk fordulnak a köröm- betegségekkel kapcsolatban. A lópatkolás a kovácsműhely előtt folyik. A fuvóban a szén mindig begyújtásra készen várja a kuncsaftokat. Ez ma már árammal működik, áramszünetkor azonban mechanikusan, lábbal pumpálják a tüzet tápláló levegőt. És a kíváncsi turisták kedvéért is készek "berobbantani" a tűzhelyet.

Bőrművesmesterek

A bőrfeldolgozás végigkísérte az emberiség történetét. Az őskori ember az éghajlat viszontagságai ellen ruhaként viselte a cserzetlen, állati bőröket. Az első cserzési módszerek feltalálásával már nemcsak a rothadást sikerült meggátolni a bőrben, hanem annak hasznos tulajdonságait is megerősítették.

A füst-, zsír-cserzés mellett a különböző növényi anyagok (cserszömörce, tölgyfagubacs, nyírkéreg stb.) cserző tulajdonságait is felhasználják a jobb minőségű bőr előállítására. A keleti eredetű, de Európában "magyar bőr" néven ismertté vált timsós cserzés segítségével egyrészt igen lerövidült a cserzés időtartama, másrészt kiváló minőségű szíjazat-bőrt tudtak előállítani.

A bőrfeldolgozó szakmákat két nagy csoportba lehet sorolni, az általuk felhasznált alapanyag szerint: szőrös illetve szőrtelen bőr feldolgozásával foglalkozókra. Szőrös bőröket a szűcsök használnak, akik ezek kidolgozásával is foglalkoznak: ezekből a prémekből különböző felsőruházati termékeket állítanak elő. A szőrtelen bőrök feldolgozásával foglalkozó bőrös szakmák többek között: szíjgyártó, nyerges, bőrműves, bőrdíszműves, csizmadia, lábbeli-készítő, kesztyűkészítő, könyvkötő. A szakmák közül talán a szíjgyártók váltak ki legelőször, mint önálló céhes kézművesek.

A szíjgyártók kezdetben a szíjazat-bőrök előállításával is foglalkoztak. A lószerszám-készítés mellett bizonyos kárpitozási munkákat is végeznek, a hintókészítők mellett. Ezen kívül férfiöveket, tarisznyákat, kulacsokat és más, bőrből készült használati tárgyakat is készítenek.

A bőrdíszműves szakma a XIX. században jelenik meg, a céhes ipar felbomlása után. A bőrdíszművesek különböző (elsősorban keretes és merevvázas) táskák, bőröndök készítésével, valamint övek, erszények, sőt kesztyűk gyártásával is foglalkoztak, más termékek előállítása mellett. Külön említést érdemel a magyar népi bőrművesség. Az állatok mellett dolgozó férfiak az elhullott jószág bőrét ősi módszerekkel, ún. félcserzési eljárással készítették ki, és ebből különböző használati tárgyakat (ostor, priccsnyereg, bicskatok, bocskor stb.) készítettek; egyrészt maguk, másrészt mások számára, megrendelés alapján. A pásztorművészet tárgyain elfeledett, az iparosok által ma már nem használt ősi technikák őrződtek meg: különböző fonások, szironyozások illetve lekötési módok.

Ferencz Zsolt marosvásárhelyi bőrdíszműves legfőbb célkitűzése a hagyományos készítési technikák, formák és díszítési módok felhasználása úgy, hogy a ma emberének igényeit, szükségleteit kielégítő bőrtermékeket tervezzen és készítésen. Saját stílus kialakítására törekedett, amely a népművészet gazdag forma- és mintavilágára támaszkodik. Modelljei kis sorozatban készülnek, soknak a díszítése teljes egészében kézzel készül, sok egyedi darabot is készít.

Fazekasmesterek

A korondi fazekas központ híre már nemcsak a megye, hanem az országhatárokon is túlterjedt. Az ország egyetlen helységében sem dolgozik annyi agyagot formáló és díszítő fazekas, mint Korondon. Ezen túl a

fazekas központ történeti szempontból is figyelemre méltó. A gazdasági-társadalmi fejlődés hatására, amely minden típusú mesterséget kimozdított hagyományos kereteiből és társadalmi rendeltetéséből, a korondi fazekasság sorsa kedvezően alakult.

Egyrészt, mert megmaradt a hagyományos fazekasság, s ma is nagyszámú használati edény készül, amelyet az ország több vidékén igényelnek, másrészt pedig létrejött a kerámia, új díszítő változata, amely mennyiségben és minőségben jóval felülmúlja a fazekasok eddig ismert összes alkotásait. Így Udvarhelyszék XIX. századi virágzó fazekas központjai közül – Székelyudvarhely, Korond, Homoródalmás, Székelyzsombor – a változások eredményeként, a fazekasság csak Korondon maradt meg és művészi értékben előre is lépett. A jelenség országos viszonylatban is egyedülálló. A fejlődés tényezői közül a művészi előrelépés a legfontosabb. A néhai „sárkovácsok” utódai, a régi típusú

korongokon, a hagyományos edények mellett ma mesteri alkotásokat készítenek. Így a korondi kerámia formái, díszítési és rendeltetési jegyei alapján a népmuvészeti alkotások közé sorolható.

A régi Udvarhely vidéki fazekas központok formakincse, díszítő motívumai ma Korondon élnek tovább. Több mint kétszáz korongozó alakítja az agyagot a hagyományos korondi és a környékről Korondra származott formákra.

A mai korondi kerámia formavilága a lehető legváltozatosabb, a díszítőmotívumok is igen sokfélék. Ezeket két csoportba oszthatjuk: a hagyományos, helyi, korondi formák és díszítő motívumok, valamint az új, átvett formák és díszítő motívumok. A forma-és a motívum-ötvöződés eredményeként a mai korondi alkotások megfelelnek a közönség ízléseinek.

„ Napjaink alkotásait, tehát a ma embere és közössége alakította ki, alkotja meg és saját jegyeiként viseli. Ebbe a népművészeti értékrendbe a fehér kerámiát soroljuk be, amely az egész Udvarhely vidék fazekas központjaiból származó, népművészeti szintre emelkedett forma-és díszítőmotívumok ötvöződéséből áll és amelyet ma korondi kerámiának nevezünk.”(Kardalus János: A korondi kerámia)

Az utóbbi két évtizedben gyors ütemű újítások mentek végbe. Különösen a formák lépték túl a hagyományosnak mondható rendet. A jelenség összefügg a kerámia szerepváltozásával, a díszítő funkció fokozott előtérbe kerülésével a régi használati kerámiával szemben. Ezért találkozunk ma olyan formákkal is, történelmileg nem nevezhetők korondinak. Ezek alkalmazása egy természetes megnyilvánulás, a kerámia mai igényekhez való alkalmazkodása folyamán. Hasonló alakulás figyelhető meg a

díszítőmotívumok szerkezeti rendjében is, ahol a régi elemek újakkal telítődnek, gyarapodnak.

Az újítások másik területét az új típusú festékmázzal való próbálkozás képezi az újhabán típusú máz és a grafitmáz alkalmazása révén. Az újhabán típusú máz más a XIX. század végén Korondra került máznak egy tökéletesebb változata, fehér csillogó máz, amely ünnepi hangulatot kölcsönöz a mai alkotásoknak. A grafitmáz alkalmazása teljesen új keletű eljárás és kevesen használják.

Páll Ágoston, fazekas, Korondon született, a fazekas Páll család 5-ik sarjaként. Iskoláit Korondon és Székelyudvarhelyen végezte. A mesterséget szüleitől és a néhai Bandi Dezső bácsitól tanulta, aki a Páll család három nemzedékét tanította. Felesége Veronika festi és díszíti az edényeket. Gyermekei is megtanulták a kerámia készítését, a 7 gyermekből 4 ebből keresi kenyerét.

Taplófeldolgozó mesterek

A taplófeldolgozás az egyetlen olyan népi mesterség, amelynek pontosan ismerjük a keletkezési körülményeit. Írott feljegyzések tanúsítják, hogy a XIX. század hetvenes éveiben Borszéki Lina tanítónő honosította meg Udvarhelyen és környékén.

A fűzfákon növő parázstaplót is (Fomes igniarius) és bükk taplót is (Fomes fomentarius) a gyufa feltalálásáig a „tűzütésnél" –a kovakő mellé helyezve- a tűzgyújtás nélkülözhetetlen eszközeként használták. Ezen kívül a méhészetben füstölésre is használták. A tapló azonban nemcsak a tűzcsiholás nélkülözhetetlen eszköze volt, hanem a népi gyógyításban is alkalmazták vérzéscsillapítóként, fejfájás ellen (a sapkát) és aranyér gyógyítására (füstölögtetve).

A korondi toplászat meghonosodásának okaként több érv is felsorakoztatható. Legnyomósabbnak a múlt század végének, s a huszadik század elejének nyomasztó gazdasági élete jelölhető meg. A szegénység, páratlan találékonyság, kézügyesség, és az új iránti fogékonyság alakította ki ezt a mesterséget is, mint korábban a fazekasságot, és más mesterségeket. Az eddig felkutatott írásos források azt igazolják, hogy taplóművesség elterjedése Korondon Filep János postamester nevéhez

fűződik, aki az 1895-ben megalakult Korondi Hitelszövetkezetnek is tagja volt. A népemlékezet szerint Filep János legelső taplógyűjtője Bancza Pali volt. Az azóta megsokasodott taplógyűjtőket ma is „Bancza ivadékainak" nevezik, a zsákot pedig amelybe a taplót gyűjtik „Bancza- zsák"-nak hívják. Filep János kezdeményezése sikerrel járt. Kereskedő szellemű egyének megvásárolták a megmunkált darabokat, és nagyvárosokban, fürdő- és üdülőhelyeken próbálták értékesíteni, többnyire sikerrel.

Mivel a feldolgozott tapló igen könnyű, nagy mennyiséget is könnyen lehet szállítani. Ennek, a szállítás akkori feltételei mellett igen nagy jelentősége volt. A taplókészítők hamar rájöttek arra, hogy legjobb, ha maguk készítik el portékáikat, és így nagyobb jövedelemre számíthatnak. A taplómegmunkálás „tudománya" gyorsan terjedt. Új tehetséges mesterek, és kereskedők foglalkoztak vele, így a falu új, jövedelem kiegészítési lehetőséggel gazdagodott. A taplófeldolgozás díszárú választékának magas művészi szintre való emelésében nagy szerepe volt a Korondra telepedett Gál Sámuelnek, aki az 1930-as évek után szinte minden nagyobb kiállításon részt vett, és értékes díjakkal, kitüntetésekkel tért haza, növelve a falu hírnevét azáltal, hogy termékei több földrészre is eljutottak.

A taplógyűjtés a taplómesterség legfáradságosabb, veszélyes munkafázisa. Taplógyűjtés közben többen is életüket vesztették. Az egész ország bükkerdői a korondi toplászok „kiosztott"területe volt. A taplóknak különböző mérete és típusa létezik. Egyesekből sapkákat, másokból kefetartókat, nagytáskákat, kalapot, tűpárnát stb. készítettek. Némelyikből csak kevés rész marad meg faragás után, mások taplóóriások.

A taplófaragás, taplógyűjtés többnyire férfimesterségnek számít, de voltak női képviselői is Korondon. Manapság a gyűjtés és értékesítés is könnyebb

lett. A szorgalmas korondiak az öreg bükkösökről összegyűjtik a taplót, családi üzemükben feldolgozzák, majd széthordják az országhatárokon túl is. Az Árcsói kerámia vásároknak is állandó színfoltja a díszes tapló-stand.

1996 és 1998 között két évi gyűjtőmunka eredményeként, dr. Zsigmond Győző felkérésére István Lajos és Szőcs Lajos összegyűjtötték a korondi taplófeldolgozás teljes anyagát egy országos méretű kiállítás céljára, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum részére.

A taplófeldolgozás a népi fazekasság mellett szintén jelentős népi mesterségnek számít. Korond azok a közé a világviszonylatban is ritka települések közé tartozik, amelyekben még ma is élő mesterség a taplófeldolgozás. Ez a foglalatosság az utóbbi időben 50-60 családnak biztosított megélhetést.

A taplógombát hamuval, vízzel, lassú tűzön öt napon át főzik, majd a szálkás rész eltávolítása után kalapáccsal megpotyolják. Ezután kifaragják, majd topolják, nyújtják, szabják, vasalják, majd préselik, és a kész tárgyra díszeket ragasztanak.

Ma a taplóból többféle tárgyat is készítenek: sapkát, válltáskát, kefetartót, falvédőt, öveket, tűpárnát, virágdíszeket, és másokat. A korondi taplósok készítményeiket a tengerparton és különböző városokban is értékesítik.

ÉLŐ ERDÉLY EGYESÜLET

Az Élő Erdély Egyesületet aktív, Erdélyt szerető és megismerni vágyó fiatalokból álló csapatként alapították Csíkszeredában. Az Egyesület létrejöttét a 2005 óta szervezett honismereti biciklitúrák előzték meg, melyeket az a közös vágy hozott életre, hogy megismerjék örökölt környezetüket és életterüket, Erdélyt.

Felelősségük megőrizni és fejleszteni, amit örökségként kaptak, a következő generációknak élhető környezetet, gyökereket, értékeket és erős szellemiséget biztosítani.

Felelősségük többet tenni, mint csak élni egyik napról a másikra, felelősségük maradandót alkotni. Maradandó Erdélyt.

Szeretnék megmutatni Erdély értékeit az itt élőknek és a kívülállóknak egyaránt, megerősítve az erdélyiség érzését, elültetve a régió létezésének gondolatát a nemzetközi köztudatban.

Cím: 530232 Nagyrét utca 20/A/5 Csíkszereda, Hargita megye, Románia

Iroda: 530170 Tudor Vladimirescu utca 28., Email: office@eloerdely.ro

HOLLÓSY SIMON MŰVELŐDÉSI EGYLET

1992-ben Máramarosszigeten alakult magyar kulturális egyesület. Tevékenységének célja a vidék (a trianoni békeszerződéssel megosztott, ma Romániához és Ukrajnához tartozó Máramaros vármegye) magyar művelődési hagyományainak ápolása és Hollósy Simon, a nagybányai művésztelep alapító mestere emlékének ébren tartása. Az egyesület működési programja mellett nemzetközi részvétellel kétévenként tudományos ülésszakokat, kiállításokat szervez. Szorgalmazására állították

helyre a máramarosi születésű Hollósy Simon sírját, s tárták fel a festőnek a szülőföldhöz fűződő kapcsolatát.

Ez az egyesület Máramaros lelkiismerete. Énekkarával, valamint kórustáborával, amelyet minden nyáron megszervez, összegyűjti az ifjúságot Felsővisó, Borsabánya, Aknasugatag és a környező településekről. A táborban pedig az énektanulás mellett magyar nyelv oktatással is foglalkoznak. Így a találkozókon a helyi két énekkar mellé felzárkózik a Borsa, Felsővisó, Nagybocskó, Szigetkamara, Kövesláz énekcsoportja.

4925 Sighetu Marmatiei str. Lucian Blaga nr. 48 (România)
izahoranszky@yahoo.com
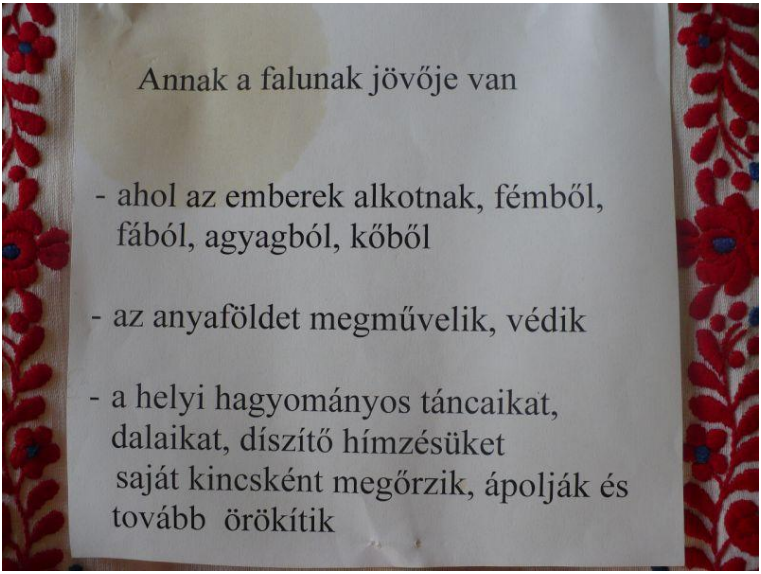
Bogácson táborozó gyerekeink a cserépfalusi
Malvinka néninél olvasták: